

Asia: VN/10783/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö on pyytänyt Rajat Lapin Kaivoksille ry:ltä (jäljempänä RLK) lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta. Esityksen tarkoitus on muuttaa ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annettua lakia sekä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia. Ministeriön ehdottamilla säännöksillä pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston (EU) 2024/1252 puitteiden vahvistamisesta kriittisten raaka-aineiden turvatun ja kestäväen tarjonnan varmistamiseksi ja asetusten (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 ja (EU) 2019/1020 muuttamisesta annettua asetusta (jäljempänä kriittisten raaka-aineiden asetusta). Kansallisen keskitetyn asiointipisteen tehtävät annettaisiin Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös strategisia hankkeita koskevien lupahakemusten etusijasta ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisissa lupamenettelyissä ja kyseisiä hakemuksia koskevien valitusten kiireellisyydestä muutoksenhakutuomioistuimessa.

RLK suhtautuu kriittisesti siihen, että esityksen mukaan strategisiksi määriteltyjen hankkeiden osalta ei järjestettäisi YVA-lain 13 §:ssä edellytettyä viranomaiskuulemistä, mikäli se ei ole mahdollista asetuksen edellyttämässä määräajassa. RLKn näkemyksen mukaan YVA-lain 13 §:n edellyttämä viranomaiskuulemisesta samoin kuin kaikista muista tarpeellisista selvityksistä ja asianosaisten osallistamisesta on huolehdittava myös niin kutsuttujen strategisten hankkeiden osalta. Menettelyä, jossa tarpeellisista selvityksistä luovutaan kiireeseen vedoten, ei voida pitää vihreän siirtymän edistämisenä, vaan se voi johtaa luontokadon jouduttamiseen, korvaamattomien ekosysteemien tuhoutumiseen ja myös kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien rajaamiseen tavalla, joka heikentää demokratian perustaa. Kaivoshankkeiden, joiden ympäristövaikutukset ovat pitkäaikaisia tai pysyviä ja laajoja, osalta on turvattava kansalaisten, kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten mahdollisuus vaikuttaa hankkeiden toteutumiseen niiden kaikissa vaiheissa.

RLK yhtyy saamelaiskäräjät huomautukseen, että saamelaisen kotiseutualueelle sijoittuvasta kriittisten raaka-aineiden hankelupahakemuksesta, oli kyseessä sitten strateginen hanke tai ei, tulee

neuvotella Saamelaiskäräjien kanssa saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti oikea-aikaisesti eli siinä vaiheessa, kun saamelaisilla on vielä mahdollisuus vaikuttaa asiaan.

Hallituksen esityksen mukaan tarvittavia viranomaiskuulemisia ei tarvitse toteuttaa, jos sellaista ei voida tehdä kriittisten raaka-aineiden asetuksen 11 artiklan 5 kohdan mukaisessa määräajassa. Jos määräaikoja ei voida noudattaa hakemuksen puutteiden tai hankkeen poikkeuksellisen vaativuuden tai monimutkaisuuden vuoksi, seurauksena on oltava kielteinen päätös ja asian uudelleen vireille paneminen. Esimerkkejä huonoista ja puutteellisista hakemuksista on yhdistyksemme joutunut kritisoida mm. Sakatin ja Suhangon kaivoshankkeen osalta. RLK ei hyväksy sitä, että tiukkojen määräaikojen vuoksi annettaisiin myönteisiä päätöksiä ilman tarpeellisia selvityksiä ja turvaamalla kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia.

RLK yhtyy myös Suomen Luonnonsuojeluliikkeen esitykseen kohdistamaan kritiikkiin. RKL ei pidä uskottavana hallituksen esityksen väitettä, että ehdotetuilla säädöksillä ei muutettaisi lupien edellytyksiä. Toteamme kuten SLL, että ”asetuksen 10(2) kohdassa strategisten hankkeiden katsotaan olevan erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia. Yleisen edun valvonta on julkisen vallan keskeinen tehtävä sekä yksi oikeus- ja hyvinvointivaltion kulmakivistä. Ympäristönsuojelulainsäädännön laillisuusvalvontaoppaan (YM 2014) mukaan yleisen edun valvonta merkitsee yksityistä intressiä laajempien etukysymysten valvontaa. Tällöin haitankärsijänä ei ole joku yksityishenkilö tai henkilöryhmä tai jokin tietty omaisuus, vaan kohteena on yleisempi, kollektiivinen kokonaisuus. Kohteena voi siis olla esim. ympäristö yleensä, maisema, veden laatu, kulttuuriympäristö, elinympäristö tai eliölaji.”

Esityksessä ehdotetuilla säännöksillä on haitallisia ympäristövaikutuksia. Kaivoshankkeiden ympäristövaikutukset ei rajoitu toiminta-aikaan vaan kuten esim KAJAK hanke on osoittanut ne voivat jatkua kymmeniä tai jopa satoja vuosia vaikuttaen pysyvästi esimerkiksi pinta- ja pohjavesiin.

2 b § Yhteyspisteviranomainen

RLK pitää perusteltuna esitystä Pohjois-Suomen aluehallintoviraston määräämisestä yhteyspisteviranomaiseksi. Tosin tulossa oleva aluehallintouudistus voi muuttaa tilanteen tältä osin.

Yhteyspisteviranomaisella on oltava riittävä määrä pätevää henkilöstöä, taloudelliset ja teknologiset resurssit, jotta esitetyn asetuksen mukaiset tehtävät voidaan hoitaa. Tällä hetkellä aluehallintovirastojen resurssit ovat alimitoitettut. Esityksessä tehtävän voimavaratarpeeksi arvioitu 1 htv vaikuttaa selvästi alimitoitettulta.

2 c § Määräajat

Asetuksen mukaan jäsenvaltio voi pidentää määräaikoja, jos hankkeen luonne, monimutkaisuus, sijainti tai koko sitä edellyttää. RLK pitää asetuksen tiukkoja määräaikoja perustettomina. Jo nyt lupakäsittelyissä on vakavia puutteita, osittain ajan puutteen vuoksi.

2 d § Tiedonsaanti

RLK pitää tärkeänä lupaprosessien läpinäkyvyyden lisäämistä, mikä edellyttää kansalaisjärjestöjen tiedonsaantioikeuksien ja –mahdollisuuksien parantamista.

38 b § Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

RLK yhtyy Luonnonsuojeluliiton kritiikkiin, jonka mukaan on ongelmallista, ”jos strategisia hankkeita käsitellään YVA-laissa samalla tavalla, kuin hankkeita, joissa viranomaisten kuuleminen on ilmeisen tarpeetonta.” YVA-lain 1 §:n mukaan tavoite on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja arvioinnin yhtenäistä huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa. Kriittisten raaka-aineiden asetuksen 11 artiklan mukaiset määräajat ovat RLKn mielestä liian tiukkoja.

Rajat Lapin kaivoksille ry

Puolesta

Vesa Puuronen

RLK puheenjohtaja

Puuronen Vesa
Vesa Puuronen - Rajat Lapin Kaivoksille ry